

Accountantsverklaring is geen vuilniszak!

Reactie op: 'Een motivering in de accountantsverklaring?'¹

Prof. Mr. Drs. H. P. J. Ophof

Met genoegen heb ik kennis genomen van de bijdrage van Van Manen, mede omdat ik daarin in zekere mate bijval krijg bij mijn pleidooi de accountantsverklaring meer te nuanceren. Ook Van Manen acht het gewenst in een jaarrekening onderscheid te maken tussen harde en zachte cijfers. Hij wil echter dat onderscheid beperken tot cijfers die tot stand komen op grond van registratie (die hard zouden zijn) en cijfers die de uitkomst zijn van schattingen (die zacht zijn). Op zich acht ik die indeling in de jaarrekening wenselijk. Niettemin ben ik het niet met Van Manen eens dat cijfers voortvloeiende uit registratie altijd 'hard' zijn, in de zin die ik daaraan heb willen geven. Als voorbeeld daarvoor heb ik aangegeven dat een post debiteuren bestaande uit slechts enkele grote vorderingen op een beperkt aantal afnemers veel meer risico in zich bergt, tenzij die afnemers zonder twijfel gegoed zijn, dan een veelheid aan vorderingen op een groot aantal afnemers.

Het komt mij voor dat het inzichtvereiste gediend is als dit soort aspecten in de jaarrekening zichtbaar wordt gemaakt. Daarenboven acht ik het gewenst dat de accountant niet alleen een allesomvattend eindoordeel geeft, doch per post op de balans aangeeft of die post voldoende inzichtelijk is gemaakt.

Een jaarrekening is nu eenmaal geen uniform artikel, waarop een uniforme verklaring kan worden geplakt. Het voorbeeld van de APK-keuring dat Van Manen aan het einde van zijn artikel ten voorbeeld geeft gaat mijns inziens niet op. Als medeweggebruiker heb ik er alleen maar belang bij dat auto's voldoende veilig zijn om aan het wegverkeer te kunnen deelnemen. De APK-keuring geeft mij die 'zekerheid'. Of de ene auto op de weg

beter is dan de andere interesseert mij niet. Bij jaarrekeningen is dat anders. Daar gaat het er juist om inzicht te verkrijgen in de staat van de onderneming. Die staat kan ook heel slecht zijn. De accountantsverklaring is dan ook geen kwaliteitskeur voor de onderneming, doch slechts voor de verslaggeving van die onderneming. De APK-keuring is echter een kwaliteitskeur – in de zin van minimumeisevoldoening – van de auto zelf.

Het verschil met allerlei andere keurmerken (Komo-vuilniszakken, Goedgekeurd door de Vereniging van Huisvrouwen en dergelijke) is gelegen in het inzichtvereiste. De gebruiker van de jaarrekening moet deze kunnen doorgronden. Hij moet de sterke en zwakke zijden van het vermogen van de onderneming kunnen onderkennen uit de jaarrekening. Daarvoor heeft hij nodig dat een onafhankelijke, deskundige en onpartijdige derde hem verzekert dat de jaarrekening aan de daaraan te stellen eisen voldoet. Hij zal echter in verwarring raken als die deskundige (in beginsel) alle jaarrekeningen van dezelfde verklaring voorziet. Het kan toch niet zo zijn dat ze alle hetzelfde inzicht geven. Dus dient uit de verklaring te blijken of dat inzicht diepgaand is of net voldoende om toch nog aanvaardbaar te zijn. De accountant dient dat aan te geven. (In feite een betoog voor het zichtbaar maken van de 6 t/m 10 die het NIVRA zelf opvoert met betrekking tot de kwaliteit van jaarrekeningen.²)

De basis voor het inzicht in de jaarrekening is de gekozen waarderingsgrondslag. De gebruiker

Prof. Mr. Drs. H. P. J. Ophof studeerde Bedrijfseconomie en rechten aan de NEH te Rotterdam. Van 1971-1991 advocaat, partner Nauta Dutilh, vanaf 1-9-'86 deeltijdhoogleraar Ondernemingsrecht aan de VU Amsterdam. Vanaf 15-10-'90 hoogleraar Burgerlijk- en Handelsrecht aan de Economische Faculteit van de EUR.

van de jaarrekening mag ten minste van de accountant verlangen dat hij hem duidelijk maakt waarom die grondslag het beste inzicht geeft.

Mij zal worden tegengeworpen dat het niet gaat om het beste inzicht, maar om een verantwoord inzicht. Kan men echter volhouden dat een minder inzicht dan mogelijk is verantwoord is?

Mijns inziens niet. Zoals ik al eerder betoogd heb is een vrije keuze tussen verschillende waarderingsgrondslagen alleen maar aanvaardbaar als ieder van die grondslagen, weliswaar een ander, maar geen beter inzicht geeft. En dan nog zou globaal aangegeven moeten worden wat het effect van toepassing van andere waarderingsgrondslagen zou zijn.

In de praktijk kan men waarnemen dat het effect van een andere waarderingsgrondslag ingrijpend kan zijn in het geval dat van waarderingsstelsel wordt gewisseld. Ik moge hierbij verwijzen naar het artikel van Brink³ met betrekking tot de jaarrekeningen van Philips in *Pacioli Journaal*, waar hij als een van zijn conclusies geeft:

'De opgegeven reden van wijziging is niet altijd overtuigend geweest. De cijfers doen sterk vermoeden dat resultaatverbetering een belangrijke drijfveer is geweest. Elke belangrijke stelselwijziging vond plaats in een periode van dalende resultaten terwijl de wijziging tot een hoger resultaat leidde. Indien deze resultatenverslechtering een duidelijke externe oorzaak had (zoals in 1981 de valutaproblematiek) dan is mijns inziens stelselwijziging zonder meer gerechtvaardigd'.

Hier zou toch uitleg of kritiek van de controlerende accountant (die wel de eenvormige goedkeurende verklaring telkenmale afgaf) op zijn plaats zijn geweest. Dit illustreert toch de noodzaak dat de accountant zich uitlaat over de gekozen waarderingsgrondslag. En niet alleen bij wijziging daarvan doch ook bij de initiële keuze.

Van Manen zegt terecht dat ieder stelsel tekortkomingen heeft. De gebruiker mag dan toch verwachten dat de accountant die tekortkomingen, in het belang van een verantwoord inzicht, zichtbaar maakt of doet maken door de opsteller van de jaarrekening. In het laatste geval mag de gebruiker verwachten dat de accountant zich specifiek uitlaat over de gegeven uitleg.

Van Manen stelt dat ik voorbij ga aan de verantwoordelijkheid van het bestuur om zelf keuzes te maken ten aanzien van het meest wenselijke stelsel voor de verslaggeving en ten aanzien van de bepaling van de hoogte van voorzieningen en waardecorrecties. Dit bestrijd ik en acht ik een gevaarlijk standpunt voor accountants. Weliswaar is het juist dat het bestuur die keuzes maakt en daarvoor verantwoordelijk is doch dat neemt niet weg dat het de taak van de accountant is daarover een oordeel te geven. Nu kan het zijn dat de accountant 'per saldo' niet ontevreden is over de gemaakte keuzes en daarom een goedkeurende verklaring afgeeft. Het inzicht zou echter gediend zijn als hij ook zou aangeven hoe hij aan dat saldo is gekomen.

Het stellen dat het niet tot zijn verantwoordelijkheid hoort om keuzes te maken is niet de juiste stelling. Hij zou zich daarmee verschuilen achter de verantwoordelijkheid van het bestuur en daarmee zijn controlerende functie, die zich mijns inziens ook uitstrekt tot het geven van een oordeel of een verantwoorde keuze door het bestuur is gemaakt, ondergraven. De juiste stelling is dan ook dat het tot zijn verantwoordelijkheid behoort te onderzoeken of de gemaakte keuzes verantwoord zijn. Doet hij dit niet dan verwordt hij inderdaad tot een APK-keurder die alleen maar zegt dat de betreffende jaarrekening ten minste aan bepaalde eisen voldoet maar overigens de gebruiker in het duister laat.

Van Manen verwijst nog naar de beperkingen die de privacy van vennootschappen stelt aan het geven van inzicht. Met die verwijzing ben ik het op zich wel eens. Zo veel mogelijk dient vermeden te worden dat de onderneming schade lijdt van haar openhartigheid. Echter zulks mag niet leiden tot afbreuk aan het inzicht. Zou het dat toch doen dan dient de onderneming de weg te bewandelen van artikel 2. 394, lid 5 BW.

Noten

1 J. A. van Manen, 'Een motivering in de accountantsverklaring?' *MAB*, november 1990.

2 NlVRA, De accountantsverklaring, tekst en uitleg (1985) en Ontwerp ter discussie 24 (1989).

3 H. L. Brink, Stelselkeuze en stelselwijzigingen: de 'Philips-case' in *Pacioli Journaal* september 1990, p. 24 e.v.